

אורתיות מחכימות

- גליון ט"ז -

יו"ל ע"י סטאמ'ס - פרויקט פיקוח הסת"ם העולמי
בראשות ובהכוונת הגאונים הג"ר משה אורי בלי שליט"א, הג"ר חיים שפרלינג שליט"א,
הג"ר יעקב זיונס שליט"א, הג"ר דן בריקר שליט"א והג"ר ראובן מנדלוביץ שליט"א

שאלת חכם

שאלות אקטואליות שעלו על שולחנם של רבני 'בית ההוראה' של סטאמ'ס

בענין מ"ם סתומה שגגה אינו בולט מעבר לירך השמאלי

הג"ר חיים שפרלינג שליט"א:

כתב המשנת סופרים (אות מ"ם סתומה) שבליטת הגג מעבר לירך השמאלי היא רק דין לכתחילה ואינה מעכבת. וצ"ע שהרי המשנת סופרים לשיטתו בביה"ל (אות נו"ן סוף ד"ה 'הניח הפרמ"ג) שעמד בצ"ע אם יש להכשיר מ' שעשאה עגולה מצד ימין למטה, על פי דברי הפמ"ג שם שהשווה בין נו"ן כסופה לפשוטה, שמסק"ל בשתייהן האם להכשירן כשעשה ראשן כו"ו ולא כז"ו, וה"ה במ"ם פתוחה שעשאה עגולה למטה מצד ימין יש לפסול מטעם זה, משום שבסתומה פסולה בכה"ג שהרי היא דומה לסמ"ך.

ומאי שנא בנידון דידן שהכשיר המשנת סופרים בחסרון בליטת ראש ו' של מ"ם סתומה, והרי הוא עצמו הביא בביה"ל (סעיף י"ח ד"ה ונסתמה) בשם הט"ז שמ"ם פתוחה שאין לה ראש, חסר בעיקר צורת האות, וא"כ הוא הדין היה לו להשוותו ולפסול גם במ"ם סתומה שאין לה בליטה, כיון שבפתוחה היו שינוי צורה בכה"ג.

ועוד קשה על הביה"ל הנ"ל שהשווה לגמרי בין הפתוחה לסתומה, דא"כ אמאי כתבו הפוסקים [יעוין במקדש מעט (אות ס' ס"ק ד')] בשם ספר בית אהרן], לפסול מ"ם פתוחה שאין לה פגימה, הא בסתומה זו היא הצורה לכתחילה.

ועוד יש לדון בעיקר מקור דברי המשני"ב שאין בליטת המ"ם סתומה מעכבת, דהנה בשעה"צ (ס"ק ד') הביא מקור דבריו מהנוב"י (קמא סי' פ') ויעווי"ש דאיירי בהרחיב את הבליטה הרבה וכתב להכשיר, והוכיח המשנת סופרים מזה דה"ה אם חיסר את הבליטה לגמרי נמי יש להכשיר.

וקשה טובא דמה דמיון בין הרחיב את הבליטה, להנידון דידן שלא עשה לה בליטה כלל. שהרי בנידון דידן חמיר טפי שיש כאן 'חיסור איבר' ואינו דומה לנידון הנוב"י שאין שינוי מהותי בצורת האות אלא יש רק שינוי בגודל האיבר.

ונראה ליישב דהנה עיקר החילוק בין הפתוחה לסתומה הוא לא רק הפתיחה למטה בלבד אלא החילוק הוא שבפתוחה צריך להפריד את האו"ו מהכ"ף וכמבואר בגידולי הקדש (כלל ט"ו אות כ"ז), משא"כ במ"ם סתומה הו"ו אינו איבר נפרד מהכ"ף, אלא הכל חטיבה אחת היא.

וממילא יובן ספיר החילוק, שבגי מ"ם פתוחה חסרון הראש הוא שינוי גדול משום שנחשב כמו חיסרון איבר, וכמו כן אם הרחיב בליטת המ"ם פתוחה הרבה עד שנעשית כמו ר"ש פסולה. [וכן מדויק בברוך שאמר שכתב שאם טעה וכתב 'ממור' מלא וי"ו אין תקנה למחוק את הו"ו משום שנשאר ריווח כב' תיבות. וחזינן שאין עצה למשוך את ראש הו"ו של המ"ם כדי למלאות הריווח דהוי שינוי צורה].

ובזה יתבאר נמי ראיית המשנת סופרים מהנוב"י שהכשיר בהרחיב הבליטה, דזה פשיטא שאין כאן משום חיסרון איבר, וכל הנידון לפסול הוא רק משום שצריך להשוותו. וממה שהכשיר הנוב"י במ"ם סתומה שהרחיב הבליטה, ודלא כהמתבאר לעיל שבמ"ם פתוחה בכה"ג פסולה, מוכח שפיר שאין דין שצורת בליטת הסתומה תהיה גם כן כמו ראש וי"ו כמו בפתוחה, ודוק בפתוחה שהוא איבר בפני עצמו עם הרחיב ראש הו"ו פסול.

אבל בסתומה שהגג הוא איבר אחד בלי פגימה אין חיסרון הבליטה נחשב לחיסור איבר והוכיח מזה דכמו שאין לפסול בהרחבת הבליטה ולא אכפת לן במה שנשתנית לר"ש, הוא הדין אין לפסול בחסרון הבליטה, דאין זה שינוי גדול יותר מאם הרחיב את הבליטה. משא"כ מה שנסתפק בביה"ל על פי הפמ"ג גבי מ"ם פתוחה שעשאה עגולה, היינו משום דלענין הזוית בצד ימין אין סיבה לחלק בין הפתוחה לסתומה.

ובזה מיושב ג"כ למה בפתוחה הפגימה מעכבת על אף שבסתומה אין דין פגימה, דזה גופא החילוק המהותי בין הפתוחה לסתומה. שבפתוחה הו"ו נפרד מהכ"ף ע"י הפגימה, משא"כ בסתומה שהו"ו מובלע בתוך הכ"ף.

ומצינו דוגמא לחילוק כעין זה במקדש מעט (אות ח"י"ת ס"ק ט') שמחלק בין ח"י"ת דרש"י לח"י"ת דר"ת בליטת הגג כלפי חוץ. ודחי"ת דרש"י שגגה פשוט טעם להכשיר אפילו אם הגג בולט הרבה לצד שמאל. משא"כ בחי"ת דחטורת אם יעשה במקום ז"ו ראש כמין דל"ת, כתב המ"ק"מ לפסול משום שינוי צורה.

והנה כל הג"ל הוא פשוט בביאור דעת המשני"ב, אבל בבנין א-ב חולק ופוסל אפילו במ"ם סתומה אם אין לה בליטה כלל. אבל גם הוא מודה דמהני תיקון שלכ"ס. וכלומר שגם הבנין א-ב מודה שיש לחלק בין פתוחה לסתומה על כל פנים לענין תיקון שלכ"ס, ורק לענין להכשיר כמו שהוא בלא תיקון בזה חולק על המשני"ב ופוסל.

וגם זה יובן על דרך זה, וד"ל דיש לחלק בין חיסר הבליטה לגמרי דפוסל ולא דמי לבליטה רחבה שהכשיר הנוב"י, אך על כל פנים לא הוי שינוי צורה ומהני תיקון שלא כסדרן. אבל בפתוחה אם חיסר הראש לא מהני תיקון שלכ"ס וכמבואר מהט"ז הנ"ל המובא בביה"ל שהוא חיסרון מהותי בעיקר צורת האות.

וכן מדויק בשו"ע ובקס"ס דבליטת המ"ם סתומה מעכבת ודלא כהמשנת סופרים, דהנה באות מ"ם סתומה סתמו שהגג יהיה בולט כראש וי"ו, ואילו באות סמ"ך כתבו שהגג בולט לכתחילה כראש וי"ו. ויעוין במשנת הסופר שדייק מזה שיש לחלק בין ס' לבין מ', והיינו על פי סברת הביה"ל באות נון הנ"ל, דבמ"ם סתומה כיון שבפתוחה הבליטה מעכבת, לכן גם במ"ם סתומה יש לפסול בחסרון הבליטה, כי צריך להשוותו. משא"כ גבי סמ"ך אם חיסר הבליטה אין זה שינוי צורה, וכהמתבאר שחסרון הבליטה אינו נחשב שינוי צורה שהרי לא נחשב שחסר לה ראש אלא רק שנתקצר הגג וזה אינו פוסל וכמו שהכשיר הנוב"י אם הרחיב את הבליטה.

ולפי"ז מובן גם פסק הבנין א-ב שפסול אבל מהני תיקון שלכ"ס, דלא הוי שינוי מהותי בצורת האות אלא רק משום דאין לחלק בין הפתוחה להסתומה. אבל המשני"ב שהכשיר הביא ראייה מהנוב"י שהכשיר בהרחבת הבליטה, דעל כל פנים לענין שינוי צורת הו"ו לא אמרינן שאין לחלק בין פתוחה לסתומה וכנ"ל.

הבהרה לגבי מדור 'שאלת חכם' גליון י"ד, מאת הג"ר יעקב אליעזר הלוי זיונס שליט"א:
ההוראה המקובלת להכשיר ר"ש עד גבול מסוים כל זמן שאין בולט מהשיטה,
ולא באנו אלא לעורר לזיזור מאד במה שכתבו הראשונים לקצר רגלה שלא תדמה לך פשוטה.

לצלר אומן

הקלף, הדיו, סופר הסת"ם והמים שביניהם

מאת יוסף אמר

שלום לידידים העוסקים במלאכת שמים, שמי יוסף אמר, סופר סת"ם, חוקר וממציא מערכת שולחן לחות לקלף.

רוב הסופרים שאני פוגש מספרים על אותם קשיים, הקלף קשה מדי או חלק מדי. הקולמוס נתקע, הדיו לא זורם, הקו רוקד, והכתיבה פשוט לא זורמת.

היד מתעייפת, הראש מתוח, הלב והחשק לכתוב לפעמים כבר לא שם.

כולם חושבים שהבעיה בקולמוס, בזוית, בסוג הקלף או בדיו - אבל האמת הפשוטה היא אחרת לגמרי, חסרה לחות לקלף.

הקלף שאנחנו כותבים עליו נושם, וכשאין לו לחות מדויקת, הוא נסגר. כל שינוי קטן באוויר, במזג, בעונה - והכול משתבש.

גם מי שניסה 'לפתור' את זה עם מכשירי לחות אדים קרים, מגלה מהר מאוד שזה ריכוך שמקל אבל לא פותרת לגמרי את יכולת הכתיבה המושלמת. בנוסף הוא מצריך המון זמן עד שהוא משפיע, ומחייב כתיבה בחדר חנוק, ולעיתים אף מקלקל את הקלף והכתב.

שולחן לחות לקלף משנה את כללי המשחק. יכולת עבודה בטוחה עד לרמת ריכוך 190% C33 מערכת מדויקת של חום ולחות, שמחזירה לקלף את הרכות הפנימית - לא את ההרטבה החיצונית.

התוצאה - הקולמוס מחליק, הקווים יציבים, האותיות יצאות מושלמות במינימום פעולות, והנשמה נפתחת.

רוצה להרגיש איך זה כשהקלף משתף איתך פעולה?
התקשר עכשיו להתנסות חינם לשבועיים -
ותבין מה זה באמת לכתוב ברכות.

lachut.klaf@gmail.com | 050-4171966

אותיות פורחות

נונין בתיי"ן

יש להזהר שלא להרחיב את הנונין כדי שלא תדמה לבי"ת. והנה שיעור משך הראש לכתחילה כתב המלאכת שמים (כלל כ"ז חכמה אות נ) בשם האשכול שיהיה כשיעור עובי קולמוס (ציור 1). אמנם לפנינו באלפא ביתא החמישי (המיזחס להאשכול) הלשוני הוא זלא יאריך בראש יותר מעובי הקולמוס כן תדמה לבי"ת קטן, ומשמע שאין דין שיהיה הראש ברוחב קולמוס, אלא להכך שבא להזהיר שהראש לא יהיה רחב יותר משיעור קולמוס.

וכן משמע ממה שכתב הברוך שאמר (אות פ"ה) שימעה הסופר בראשה של הנונין שיהיה בו רק כשיעור שיוכל לכתוב עליו ג' תגין שלא יגעו זה בזה. ומה נמי משמע כפשוטו לשון האשכול שלפנינו שאין דין לעשות דוקא כשיעור קולמוס, ודלא כהמלאכת שמים שהצריך שראשה יהיה בשיעור קולמוס.

וכן הואים בכתיבת הרה"צ ר נתנאל תפלינסקי זצ"ל, שקיצר מאד בראש הנונין (ציור 2) שלא כמו שעושים סופרי זמנינו שמרחיבים מאד את ראש הנונין כדי להקיף על חומרת הימגן אברהם (סימן ל"ז ס"ק ג) שיש להכניס את התגין מעט לפני הגג ולא לעשותם בקצה הגג ממש, ולשם כך הם מרחיבים את הנונין עד שיש לחוש שנשנתנית לבי"ת (ציור 3). והרי כל ענין המג"א הוא רק זיהודות' כדי שלא תשתנה הצורה, אך לא שזה המקום של התגין באמת. אך מאידך גיסא יש להקיף שלא יעשה את הראש צר כל כך באופן שבלטות הראש לא תהיה רק בעובי תג בלבד (ציור 4).

ועוד יש טעם אחר להקיף שלא להרחיב את הראש, שהרי כתב הברוך שאמר (שם) שלא יעשה כמו אותם סופרים שמרחיבים את ראש הנונין ופוסלים מלאכתם. ויעיין במקדש מעט (אות נ' ס"ק ה') שהבין כוונתו באופן שהראש ארוך מהמושב (ציור 5) וביאר טעמו משום שיש לחוש שנעשית נ' הפוכה. אך יעוי"ש בברוך שאמר שמבאר להדיא שהפסול הוא אפילו באופן שהראש והמושב שוים והטעם הוא משום שנדמית לבי"ת.

ונמצא שגם באופן שהנונין צרה, אם הראש והמושב שווים ג"כ יש לפסול משום דמיון לבי"ת.

והנה המקדש מעט' לשיטתו בזה (שם ס"ק ד' וס"ק ו'), שאוקים למה שכתבו הראשונים והפוסקים שצריך להבליט את המושב לצד שמאל כדי שלא תדמה לבי"ת, דהיינו דוקא בכה"ג שהראש רחב כמעט כשיעור שני קולמוסים, אבל

כשהנונין צרה אין חשש דמיון לבי"ת ובלטות המושב לצד שמאל היא רק דין לכתחילה.

אבל במשנת סופרים' (שער הציון אות צ' ס"ק ד') מסתפק האם בלית מושב הנונין לצד שמאל היא לעיכובא, והיינו כמבאר בברוך שאמר שכשהראש והמושב שווים (ציור 6) יש חשש דמיון לבי"ת ואף שהיא צרה כנו"ן, כי בלית המושב היא מעיקר צורת הנונין, וכן מבאר להדיא באלפא ביתא החמישי שאחר שהזהיר שלא להרחיב את הראש יותר משיעור קולמוס חזר וכתב שימושה למטה יהיה ארוך יותר מן הראש כדי שלא תדמה לבי"ת קטן.

והנה יש לדון לדעת המשנת סופרים, באופן שהמושב רחב מן הראש, אך המושב אינו בולט לצד שמאל מחמת שעיקרם את הירך לצד ימין (ציור 7) האם בזה גם כן ס"ל שבלית המושב לצד שמאל מעכבת. ויעיין בכתב יאה' (אות נ' ס"ק ב') שהאריך בזה, ומסיק שצריך שהמושב יבלט דוקא לצד שמאל.

ולדינא פסק השבט הלוי' (חלק ה' סימן ו' אות ב') להקל אפילו כשהראש רחב מהמושב אם כללות האות צרה ואינה נדמית לבי"ת. וצריך ביאור שהרי אפילו המקדש מעט' שהקל שבלית המושב לצד שמאל אינה מעכבת, מודה שכשהראש עובר את המושב יש לפסול משום חשש נ' הפוכה. ויעיין במשנת הסופר' (סימן ה' ביאור הסופר' ד"ה ז' מושבה התחתון) שהביא דברי השבט הלוי' וביאר שמכיון שהמקדש מעט' פסל רק משום נ' הפוכה, וטעם זה הוא דלא כהברוך שאמר שכתב להדיא שטעם הפסול בזה הוא רק משום שמא תדמה לבי"ת, על כן כשהנונין צרה ואין מקום לחוש לדמיון לבי"ת, אין לפסול משום חשש נ' הפוכה. עכ"ל.

אך יעוי"ש ב'שבט הלוי' בסוף דבריו שכתב שאם עשה נונין רחבה כבי"ת' הגם שלמטה הוא קצר חוששי להחמיר איבעית אימא מצד דמיון לבי"ת איבעית אימא מצד נונין הפוכה, עכ"ל. ומבאר להדיא שיש לחוש משום נונין הפוכה, וא"כ כל שכן כשהנונין צר ודאי שיש לחוש שהיא נונין הפוכה.

ויעיין במשנת מרדכי' (צורת אות נונין כפופה אות ח' - יד') שפסק שאם הראש והמושב שווים באורכם חייב לתקן, ואפילו אם המושב רחב מהראש רק שהוא בולט לצד ימין ואינו בולט לצד שמאל הרי זה ספק פסול וצריך תיקון.

ובאופן שהראש עובר את המושב ישאל לחכם, ואם הראש ארוך הרבה (ציור 8) פסול ולא מהני תיקון שלא כסדרן.

- 2 -

- 1 -

- 4 -

- 3 -

- 6 -

- 5 -

- 8 -

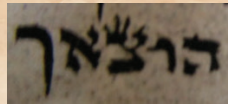

- 7 -

צורות האותיות מתוך הספר מקדש מעט מהדורת סימא דקדושה

תגובות למדור תמונת הסוגיה מגיליון ט':

האם הי"ד כשרה או שנשנתנית לוי"ז?

א. אם היה מדובר בקוץ דקיק היה אפשר לשאול תיעוק שיכירע אם נראה כחלק מראות, אך ממה שנראה בתמונה מדובר בקוץ עבה, ובכה"ג אומרים 'אין שיעור לעובי האותיות' ולא יעיל תיעוק.
ב. זה לא ר' ולא ו' זה שיעור צורה.

מטרת המדור היא לעורר לב המעיניים התגובות לשאלות אינן מביעות את עמדת סטאמ"פ/או רבני סטאמ"פ.

תמונת הסוגיה

תמונות עדכניות מ'לשכת הגהה' של סטאמ"פ

האם הרי"ש כשרה או שנשנתנית? לדל"ת?

תשובות למדור זה ניתן לשלוח למייל:

s800201151@gmail.com (לציין בשורת הנשוא 'תמונת הסוגיה')

תגובות נבחרות יפורסמו בעז"ה בגיליון הבא.

סטאמ"פ הינו ארגון ראשון מסוגו העוסק בפיקוח על מוצרי סת"ם. מוצרי הסת"ם שתחת פיקוחנו נכתבים ע"י סופרי-סטאמ"פ, עם קלף ודיו שמאשרים על ידינו, עוברים הגהה כפולה על ידי שני מגייה-סטאמ"פ ושתי הגהות מחשב, ולבסוף מאושרים ומוחתמים על ידינו. ארגון סטאמ"פ כועל ללא מטרת רווח ועומד תחת עינם הפיקוחה של גדולי הרבנים בתחום הסת"ם.

אישור והחתמת מוצרי סת"ם | לשכת הגהה | הכשרת מגייהם | בית הוראה | ליווי סופרים

שעות קבלת קהל בבית ההוראה: א-ה 15:15-15:45 שמואל הנביא 90 ירושלים.
העלון מפרי עטו של מחבר הספר סימא דקדושה על המקדש מעט. הגהה: הג"ר יעקב זיונס שליט"א. עיצוב: שלמה לרר חברה למיתוג ופרסום בע"מ.

